

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Навчально-науковий інститут мистецтв

Кафедра методики музичного виховання та диригування

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДИКА РОБОТИ З ХОРОМ

Освітня програма Середня освіта (Музичне мистецтво)
за першим (бакалаврським) рівнем

Спеціальність 014 Середня освіта
(за предметними спеціалізаціями)

Галузь знань 01 ОСВІТА / ПЕДАГОГІКА

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від 29 серпня 2019 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Методика роботи з хором
Викладачі	Ярошенко Ірина Володимирівна кандидат мистецтвознавства, доцент Серганюк Юрій Миколайович доцент
Контактні телефони викладачів	+380972262329, +380677932032
E-mail викладача	irenka.yaroshenko@gmail.com
Формат дисципліни	Очна форма, заочна форма
Обсяг дисципліни	3 кредити - 90 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua
Консультації	4 академічні години

2. Анотація до курсу

Навчальна дисципліна «**Методика роботи з хором**» базується на теорії і практиці професійного розвитку педагога-музиканта, що забезпечує процес музично-педагогічної освіти бакалаврів, формує їх професійний розвиток. Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні та практичні засади хорового мистецтва та методичні принципи формування фактичних навиків роботи з хором.

Зміст дисципліни полягає в ознайомленні майбутніх фахівців із методикою работ з хором, яка розглядається як сукупність психолого-педагогічних методів практичної вокально-хорової роботи та організаційних форм музично-естетичного виховання науково-теоретичними основами диригування, систематизації знань, удосконаленні технічних навичок набутих в курсі практичного диригування, а також формуванні навичок до вивчення навчально-художнього репертуару з диригування хором. У процесі вивчення і виконання студентами високохудожнього хорового репертуару не тільки формується фахові вокально-хорові та художньо-виконавські уміння і навички, але й відбувається ідейне та художнє становлення самої особистості. Виходячи із сучасного стану і розвитку хорового мистецтва, а також враховуючи навчальну програму, слід вважати доцільним вирішення в рамках даного спецкурсу перерахованих завдань.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Методики роботи з хором» є:

- 1) вивчення методики роботи із різними видами хорів;
- 2) засвоєння методів та прийомів роботи під час репетицій:

ознайомлення з анатомо-фізіологічними особливостями голосового апарату хористів різної вікової категорії;

- 3) оволодіння теоретичними основами хорового виконавства, які охоплюють питання аналізу диригентських прийомів;

- 4) засвоєння принципів самостійного опрацювання хорової партитури; узагальнення основ техніки диригування та специфічних засобів хорової музичної виразності.

Тип дисципліни вибіркової підготовки.

Термін навчання: 1 семестр (8 семестр).

Кількість кредитів: 3,0 кредити, загальна кількість годин: 90 (30 – аудиторна робота, 60 – самостійна робота, 20 лекційних та 7 практичних годин).

Викладацький склад: Ярошенко І.В. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри методики музичного виховання та диригування; Серганюк Ю. М. – доцент кафедри методики музичного виховання та диригування.

Методи викладання дисципліни: лекція, розповідь, бесіда, демонстрація, власний показ, повідомлення.

Методи оцінювання: індивідуальне та фронтальне опитування, контрольні роботи.

3. Мета та цілі курсу

Мета викладання навчальної дисципліни «Методика роботи з хором» є засвоєння теоретичних знань з даного курсу для практичної роботи із різними видами хорових колективів; ознайомлення з різноманітними прийомами і методами роботи над чистотою інтонації, мелодичним і гармонічним строем, художнім ансамблем; вміння правильно опрацювати хоровий репертуар в залежності від ступеню технічної підготовки хору; теоретичне опанування вокально-хоровими навиками.

Основні завдання та цілі вивчення дисципліни «Методика роботи з хором»:

- вивчення дисципліни «Методика роботи з хором»;
- вивчення методики роботи із різними видами хорів;
- засвоєння методів та прийомів роботи під час репетицій;
- ознайомлення з анатомо-фізіологічними особливостями голосового апарату хористів різної вікової категорії;
- оволодіння теоретичними основами хорового виконавства, які охоплюють питання аналізу диригентських прийомів;
- засвоєння принципів самостійного опрацювання хорової партитури;
- узагальнення основ техніки диригування та специфічних засобів хорової музичної виразності.

Успішність досягнення поставленої мети залежить від результативності розв'язання таких завдань:

- формування умінь самоорганізації творчого потенціалу відповідно до потреб професійної реальності та соціокультурних вимог її вдосконалення;
- формування професійного менталітету науково-педагогічного працівника музично-педагогічної й мистецької галузей;
- формування соціально-професійних і міжпредметних компетенцій;
- формування музично-педагогічного професіоналізму педагога-музиканта, хорового диригента;
- розвиток здатності до інтелектуальної автономності.

4. Результати навчання (компетентності)

Компетенції:

Компетенції соціально-особистісні:

- здатність вдосконалювати свій професійний розвиток;
- здатність володіти прийомами професійного спілкування;
- здатність до системного мислення;
- здатність фахової організації праці;
- здатність володіти умінням особистісного самовираження і саморозвитку;
- здатність раціонально організувати свою роботу;
- здатність толерантно аргументувати власну музично-професійну позицію.

Загальнонаукові компетенції:

- базові уявлення про прагнення наукового обґрунтування своїх вмінь і знань, які характеризують когнітивний аспект загальнонаукової компетентності: знання філософії, психології, педагогіки, культурології, що сприяють розвитку загальної культури особистості, використання їх у професійній і соціальній діяльності;
- базові знання з методики роботи з хором: хорознавство, хорове сольфеджіо, необхідних для вивчення професійних дисциплін;
- базові знання з дисциплін, які характеризуються новими навчально-виховними підходами та завданнями: хорове сольфеджіо, хоровий клас, хорознавство, гармонія, а також інших дисциплін, що передбачені навчальним планом, які допомагають на уроках спецкурсу опанувати свій фах.

Інструментальні компетенції:

- здатність отримувати, аналізувати та систематизувати інформацію з базових питань програмного матеріалу навчальної дисципліни «Методика роботи з хором»;
- знання та спілкування українською мовою;
- здатність ефективно організовувати свій робочий час;
- здатність і уміння використовувати знання та навички для вирішення проблем особистісного розвитку людини;
- здатність самостійно опрацьовувати хорові партитури.

Професійні компетенції:

Загально-професійні компетенції:

- базові уявлення про системний підхід до опанування музично-дидактичних матеріалів та застосування їх в практиці;
- базові уявлення про методику роботи з хором;
- розуміння дидактичних принципів методики роботи з хором;
- здатність володіти методами, що сприяють вдосконаленню диригента у професійній роботі з хоровим колективом;
- застосування основних навичок самостійно опрацьовувати хорові партитури;
- базові уявлення про основні закономірності й сучасні досягнення у методиці роботи з хоровим колективом;
- практичне застосування знань, вмінь до конкретних професійних ситуацій.

Спеціалізовано-професійні компетенції:

- застосування професійних знань і навичок самостійно аналізувати, творчо і образно мислити;
- використання професійно-профільованих знань у навчальній практиці, педагогічній та практичній роботі з хоровим колективом;
- знання основних засобів та методів у роботі з хоровим колективом і втілення музично-хорових навичок у навчально-педагогічну роботу з хором;
- використання професійно-профільованих знань та навичок при навчанні педагогів музикантів;
- використання вмінь аргументувати знання з методики роботи з хором в процесі викладання професійних дисциплін;
- оперувати практичними навичками і знаннями з дисципліни «Методика роботи з хором» у взаємозв'язку з іншими хоровими колективами.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	20 академічних годин
практичні заняття	7 академічних годин
самостійна робота	63 академічні години

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
VIII	014 Середня освіта (Музичне мистецтво)	4	Вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін вико-
------------	------------------	------------	---------------	----------------	-----------------

					нання
Змістовий модуль 1. Специфіка хорового виконавства, його мета і завдання.					
Тема 1. Основні педагогічні та виконавські принципи в роботі з хоровим колективом	Лекція	3, 11, 2, 14, 15, 13, 14, 16	Денна 2 год. Заочна 0,5 год.	2	1 тиж.
Основні засади у постановці диригентського апарату	Практичне заняття	4, 16, 3, 12, 14, 15	Заочна 0,5 год.		
М. Колесса – диригент	Самостійна робота	1, 5, 8, 11, 2, 16, 8	Денна 7 год. Заочна 8,5 год.		
Тема 2. Постановка диригентського апарату та її вплив на художню діяльність диригента	Лекція	6, 13, 14, 5, 8, 9	Денна 1 год. Заочна 1 год.	2	2 тиж.
Специфіка хорового виконавства, його мета і завдання	Практичне заняття	5, 3, 12, 7, 15, 19	Заочна 0,5 год.		
Поняття про міоеластичну та нейромоторну теорію функціонування голосового апарату	Самостійна робота	13, 14, 5, 8, 12	Денна 6 год. Заочна 5 год.		
Тема 3. Проблема стилю в хоровому виконавстві	Лекція	6, 4, 15, 2, 3, 5	Денна 2 год. Заочна 1 год.	2	3 тиж.
Майстерність як універсальна проблема музично-виконавського мистецтва	Практичне заняття	18, 2, 5, 12, 19	Денна 1 год. Заочна 0,5 год.		
Прийоми вироблення єдиної манери звукоутворення, робота над звуком і дикцією	Самостійна робота	5, 10, 12, 18, 19, 1	Денна 5 год. Заочна 6,5 год.		
Тема 4. Методика формування вокально-хорових навиків у хорах	Лекція	3, 17, 4, 16, 18	Денна 2 год. Заочна 0,5 год.	2	4 тиж.
Формування мануальної техніки студентів як визначальна педагогічна проблема	Практичне заняття	5, 17, 8, 10, 2, 13	Заочна 0,5 год.		
Вокально-інтонаційна основа ансамблю	Самостійна робота	19, 5, 2, 9, 15	Денна 7 год. Заочна 8 год.		
Тема 5. Основні принципи та методика роботи над інтонацією та строем	Лекція	7, 13, 18, 9	Денна 1 год. Заочна 1 год.	2	5 тиж.
Виконавський стиль	Практичне заняття	5, 13, 18, 19, 4	Денна 1 год.		
Дитяче хорове виконавство	Самостійна робота	5, 4, 11, 17, 19	Денна 10 год. Заочна 11 год.		
Контрольна робота	Практичне заняття		Денна 2 год. Заочна 2 год.	15	6 тиж.
Змістовий модуль 2. Планування репетиційної та концертної діяльності хор.колективу.					

Тема 6. Психологія диригування та питання творчої взаємодії диригента з хором колективом	Лекція	14, 1, 5, 18, 8, 2	Денна 2 год. Заочна 0,5 год.		
Планування репетиційної, навчальної та концертної діяльності хорового колективу	Практичне заняття	2, 16, 18, 5, 19	Денна 0, 5 год.	2	7 тиж.
Системи та методики музичного виховання Е. Жак-Далькроза, К. Орфа, З. Кодаї, Д. Кабалевського, Д. Огороднова та ін.	Самостійна робота	4, 14, 1, 18, 5	Денна 6 год. Заочна 8,5 год.		
Тема 7. Музично-хорове виховання дітей в Україні в ХХ ст. Педагогічна спадщина М. Леонтовича. Методи В. Верховинця, К. Стеценка	Лекція	1, 5, 17, 6	Денна 2 год. Заочна 0,5 год.		
Оволодіння теоретичними основами хорового виконавства, які охоплюють питання аналізу диригентських прийомів	Практичне заняття	5, 6, 14, 17, 18	Заочна 0,5 год.	2	8 тиж.
Методика проведення репетицій в дитячому хорі. Робота над піснею. Основні методичні напрямки у навчанні дітей співу на сучасному етапі	Самостійна робота	6, 12, 8, 9, 15	Денна 4 год. Заочна 9 год.		
Тема 8. Роль і значення вокально – хорових вправ у роботі хорових колективів. Різновиди хорового ансамблю	Лекція	3, 16, 4, 17, 8	Денна 3 год. Заочна 0,5 год.		
Позашкільні форми музичного виховання. Відомі дитячі хорові колективи України, конкурси і фестивалі	Практичне заняття	7, 3, 4, 16, 8	Заочна 0,5 год.	2	9-10 тиж.
Художнє керівництво хором колективом та загальні основи арт-менеджменту	Самостійна робота	3, 16, 7, 4, 8, 10	Денна 5 год. Заочна 6 год.		
Тема 9. Роль нюансів і фразування в розкритті змісту хорового твору. Їх взаємозв'язок зі стилем, формою і темпом твору	Лекція	5, 17, 9, 4	Денна 2 год. Заочна 0,5 год.		
Різновиди хорового ансамблю	Практичне заняття	6, 12, 17, 4, 5	Денна 0,5 год.	2	10 тиж.
Диригентська етика. Психолого-педагогічні аспекти роботи хормейстера	Самостійна робота	3, 6, 4, 8, 17, 13	Денна 8 год. Заочна 8,5 год.		
Тема 10.	Лекція	12, 17, 4, 5	Денна 2 год.	1	11

Концертна діяльність хорового колективу. Музиканти – виконавці та публіка			Заочна 1 год.		тиж.
Основні етапи засвоєння партитури диригентом	Практичне заняття	3, 16, 7, 4, 8, 10	Заочна 0,5 год.		
Аналіз твору, що вивчається	Самостійна робота	7, 3, 4, 16, 8	Денна 3 год. Заочна 3,5 год.		
Тема 11. Інформаційні технології у підготовці спеціаліста-диригента	Лекція	3, 16, 4, 17, 8	Денна 2 год. Заочна 1 год.		
Робота над образним мисленням	Практичне заняття	5, 17, 9, 4	Заочна 0,5 год.	1	12 тиж.
Загальний план художнього виконання: агогик динаміка, фразування, темброві виразність	Самостійна робота	6, 12, 17, 4, 5	Денна 1 год. Заочна 5,5 год.		
Контрольна робота	Практичне заняття		Денна 2 год. Заочна 2 год.	15	13 тиж.

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	<p>Максимальна кількість отриманих балів – 100, з яких 50 балів – це максимальний результат за іспит, а інші 50 балів розподіляються за проміжне оцінювання (індивідуальні завдання, контрольні роботи, тести).</p> <p>Написання контрольної роботи є вимогою одного із лекційних занять. Умови допуску до письмового контролю. Студент допускається до іспиту у випадку здачі поточного контролю індивідуальних завдань та написання контрольної роботи.</p> <p>Практичне заняття №1-2 бали. Опрацювати наукову літературу для написання реферату, здійснити її аналіз і зробити огляд з історії та методики хорової музики та постановки диригентського апарату та її вплив на діяльність диригента.</p> <p>Практичне заняття № 2 - 2 бали. Визначити проблему стилю у хоровому виконавстві.</p> <p>Практичне заняття № 3 - 2 бали. Проаналізувати роботу над формуванням вокально-хорових навичок.</p> <p>Практичне заняття № 4 - 2 бали. Визначити основну методику роботи над інтонацією в хорі.</p> <p>Практичне заняття № 5 -11 - 12 балів. Здійснити аналіз методики роботи над строем у хорі.</p> <p>Вимоги до іспиту: 1. Написання реферату з обраної теми – 10 балів. 2. Колоквіум: студент повинен орієнтуватися та знати основні методи та прийоми у практиці диригування з хором; характеризувати творчу діяльність відомих диригентів України; знати та аналізувати українські хорові колективи; знати особливості розвитку співацько-хорових навичок; вміти аналізувати характерні особливості розвитку професійно-хорового виконавства; вміти самостійно опрацьовувати хорову партитуру – 40 балів.</p>
Вимоги	

<p>до письмової роботи</p>	<p>Контрольна робота складається з 4 варіантів, де студентові потрібно:</p> <ul style="list-style-type: none"> - знання основних положень для вивчення методики роботи із різними видами хорів; - засвоєння методів та прийомів роботи під час репетицій; - визначити і ознайомитися з анатомо-фізіологічними особливостями голосового апарату хористів різної вікової категорії; - вміти оволодіти теоретичними основами хорового виконавства, які охоплюють питання аналізу диригентських прийомів; - засвоєння принципів самостійного опрацювання хорової партитури; - вміти аналізувати узагальнення основ техніки диригування та специфічних засобів хорової музичної виразності. <p>Основою для визначення оцінки студента служить:</p> <ul style="list-style-type: none"> - знання та вивчення методики роботи із різними видами хорів; - засвоєння методів та прийомів роботи під час репетицій; - ознайомлення з анатомо-фізіологічними особливостями голосового апарату хористів різної вікової категорії; - оволодіння теоретичними основами хорового виконавства, які охоплюють питання аналізу диригентських прийомів; - засвоєння принципів самостійного опрацювання хорової партитури; - узагальнення основ техніки диригування та специфічних засобів хорової музичної виразності; - характеристика напрямків творчої діяльності митців України.
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - зміст загальнотеоретичних дисциплін, які допоможуть закріпити вивчений та досліджений матеріал; - європейські традиції в українському хоровому мистецтві, а зокрема, в методиці работ из хором; - про системний підхід до опанування музично-дидактичних матеріалів та їх застосування в практиці; - про закономірності виникнення сучасних диригентсько-хорових технік у розвитку українських хорових традицій. <p>вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - аргументувати знання з методики работ из хором в процесі викладання «Музичного мистецтва» та «Музичної педагогіки і виховання»; - розвивати кращі традиції виконавських шкіл, вести диригентсько-хорову діяльність, професійно орієнтуватись та аналізувати музичні стилі та жанри; - володіти вміннями та навичками самостійного опрацювання науково-методичної та музичної літератури; - застосувати в практичній діяльності набуті навички та вміння; - аргументувати власну музично-професійну позицію стосовно дидактичних принципів методики роботи з хором; - оперувати практичними знаннями із методики роботи з хором у концертному виконанні з хоровим колективом. <p>Форма підсумкового контролю успішності навчання – іспит у 8 семестрі.</p> <p>Засоби діагностики успішності навчання:</p>

	Максимальний бал за всі контрольні	50	50
	Максимальний бал за іспит	50	50
	Підсумкова оцінка	100	100

7. Політика курсу

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Методика роботи з хором» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напрямку підготовки «Музичне мистецтво».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методика роботи з хоровим колективом.

Міждисциплінарні зв'язки:

Сучасний етап мистецької освіти характеризується пошуками нових підходів до навчально-виховних завдань, що вимагає підготовки нової генерації виконавських кадрів. Навчальна дисципліна «Методика роботи з хором» займає вагомe місце в переліку спеціальних дисциплін, таких як: диригування, хорове сольфеджіо, хоровий клас, хорознавство, гармонія, а також інших дисциплін, що передбачені навчальним планом при підготовці майбутнього спеціаліста, оволодіння якими допомагає студентам на уроках спецкурсу якнайкраще опанувати свій фах.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Специфіка хорового виконавства, його мета і завдання.
2. Планування репетиційної, навчальної та концертної діяльності хорового колективу.

Метою викладання навчальної дисципліни «Методика роботи з хором» є підготовка висококваліфікованих фахівців, які б вільно орієнтувалися в теоретичних та практичних вокально-хорових навиках, а зокрема опанували диригентсько-хорове мистецтво у роботі з хоровим колективом.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Методика роботи з хором» є: - вивчення студентами методики роботи із різними видами хорів;

- засвоєння методів та прийомів роботи під час репетицій;
- ознайомлення з анатомо-фізіологічними особливостями голосового апарату хористів різної вікової категорії;
- оволодіння теоретичними основами хорового виконавства, які охоплюють питання аналізу диригентських прийомів;
- засвоєння принципів самостійного опрацювання хорової партитури;
- узагальнення основ техніки диригування та специфічних засобів хорової музичної виразності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у результаті вивчення дисципліни «Методики роботи з хором» студенти повинні:

знати:

- методичні основи роботи з хором;
- методику роботи з дитячим хоровим колективом;
- методи роботи над хоровою партитурою різної складності, всіх жанрів та стилів;
- правильно інтерпретувати хорові твори всіх форм;
- теоретичні засади практичної роботи з хоровими колективами.

вміти:

- реалізувати теоретичні знання і вміння під час роботи з хоровим колективом;
- професійно складати план репетиційної роботи з хором;
- аналізувати хорову партитуру;
- вміло інтерпретувати хорові полотна;
- узагальнювати окремі положення в роботі методом порівняльного аналізу;
- практично виконувати всі види диригентської та хормейстерської роботи.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин (30 – аудиторна робота, 63 – самостійна робота, 20 – лекційних та 7 – практичних годин) 3 кредити ЄКТС.

Рекомендована література до курсу

Базова

1. Бенч О. Г. Павло Муравський. Феномен одного життя. К.: Дніпро, 2008. 600 с.
2. Величко Г. Г. Хорознавство. Івано-Франківськ, 2010. 224 с.
3. Величко Г. Г. Формування особистості диригента – виконавця в процесі спільної творчої діяльності викладача і студента. Навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2011. 125 с.
4. Вуд Г. О дирижировании. М. : Музыка, 1958. 103 с.
5. Долчук Р. Хорове аранжування / Навчальний посібник. Ів.- Франківськ, 2008. 383 с.
6. Доронюк В.Д., Зваричук Ж.Й. Шкільне хорознавство. Навчальний посібник. Ів.- Франківськ, 2008. 336 с.
7. . Доронюк В.Д. Курс техніки диригування. Навчальний посібник. Івано-Франківськ, 2004. 292 с.
8. Доронюк В.Д. Методика викладання диригування. Навчальний посібник. Івано-Франківськ, 2005. 321 с.
9. Доронюк В., Сливоцький М. Основи вокально-педагогічної творчості вчителя музики / Навчальний посібник. Івано-Франківськ, 2007. 307 с.
10. Доронюк В.Д. Музична етнопедagogіка. Навчальний посібник. Івано-Франківськ, 2009. 535 с.
11. Доронюк В.Д, Серганюк Л.І., Серганюк Ю.М. Диригент шкільного хору. Навчальний посібник. Івано-Франківськ, 2010. 513 с.
12. Колесса М. Основи техніки диригування. К.: Музична Україна, 1973. С. 25.
13. Малько Н. Основи техніки диригування. Л. : Музыка, 1965. С. 11.
14. Мусін І. Техніка диригування. Л. : Музыка, 1967. С. 23.
15. Пігров К. Керування хором. К. : Музична Україна, 1956. С. 32.
16. Птиця К. Нариси з техніки керування хором. М. : Музвидав, 1948. С. 46.
17. Савчук В.Я. Пісенний світ школяра. Івано-Франківськ, 2007. 109 с.
18. Савчук В. Я. Пісенний світ школяра. Вип. 2. Івано-Франківськ, 2008. 180 с.
19. Стецик О.С. Короткий курс диригування. Навчальний посібник для слухачів регентсько-дяківської школи. Івано-Франківськ, 2000. 64 с.
20. Серганюк Л.І. Методика аналізу хорових творів. Навчально – методичний посібник. Івано – Франківськ, 2012. 315 с.
21. Хлебникова Л.О. Методика хорового співу в початковій школі: Метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга: Богдан, 2006. 136 с.
22. Ярошенко І. В. Формування образного мислення диригента: методичні рекомендації. Івано-Франківськ, 2007. 32 с.
23. Ярошенко І. В. Інтерпретаційна система у формуванні художньо-виконавської майстерності диригента: методичні рекомендації. К. : Білий Тигр, 2015. 40 с.

Допоміжна

1. Андреева Л. Методика викладання хорового диригування. М. : Музика, 1969. С. 19.
2. Багриновський М. Хорознавство і керування хором. К.: Вище училище воєнних диригентів, 1947. С. 23.
3. Багриновский М.М. Дирижёрская техника рук. М.: ВУВД, 1947. С. 16.
4. Білоус В. П. Психологічні аспекти формування виконавської художньої майстерності: Автореф. дис.. канд. мистецтв: 17.00.03 / НМАУ ім. П.І. Чайковського. К., 2005. 20 с.
5. Білоус В. П. Темперамент та індивідуальний стиль діяльності музиканта-інструменталіста. Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. Вип. 38: Музичний стиль: теорія, історія, сучасність. Збірка статей. К., 2004. С. 255 - 262.
6. Білявський Ч. Засвоєння сучасної музичної мови в хорі. Методичні рекомендації. К. : Муз. Україна, 1984. С. 35.
7. Биринская Б. Вопросы вокально-хорового развития школьников, интонация и строй Л. : Музыка, 1977. С. 48.
8. Болгарський А., Сагайдак Г. Практична робота з хором. Методичні рекомендації. К. : Муз. Україна, 1991. С.6.
9. Вуд Г. О дирижировании. М.: Музыка, 1958. 103 с.
10. Дехант Г. Дирижирование, теория и практика музыкальной интерпретации. Н.Новгород : Деком, 2000. 468 с.
11. Гинзбург Л. М. Дирижерское исполнительство. Практика, история, эстетика. М., 1975. 631 с.
12. Дмитревський Г. Хорознавство і керування хором. К.: Держвидав, 1961. С. 45.
13. Евгений Светланов: дирижёр, композитор, пианист / сост. Лукьяненко П.В. М. : Музыка, 1987. 158 с.
14. Ержемский Г.Л. Дирижёр XXI века. Психолингвистика профессии. СПб. : Деан, 2007. 240 с.
15. Ержемский Г.Л. Закономерности и парадоксы дирижирования. СПб.: 1993. 263 с.
16. Ержемский Г.Л. Психология дирижирования. М.: Музыка, 1988. 79 с.
17. Жаров В.А. Из истории дирижирования в России // в помощь военному дирижеру, вып. 19. М.: ВДФ, 1980. С. 3 - 80.
18. Єгоров О. Теорія і практика роботи з хором. К.: Держвидав, 1961. С.43.
19. Иванов-Радкевич Н. П. Пособие для начинающих дирижеров. М: Музыка, 1972. С. 119.
20. Иванов-Радкевич Н. П. О воспитании дирижера. М.: Музыка, 1973. 76 с.
21. Казачков С. Диригентський апарат і його постановка. М.:Музика, 1972. С.46.
22. Калугіна Н. Основы методики работы с русским народным хором. Музыка, 1969. С. 35.
23. Кан Э. Элементы дирижирования. Ленинград: Музыка, 1980. С. 51.
24. Канерштейн М.М. Вопросы дирижирования. М., 1972. 255 с.
25. Кондрашин К. П. Мир дирижера. Технология вдохновения. Л.: Музыка, 1976. 191 с.
26. Кондрашин К. П. О дирижёрском искусстве. Л., М.: Сов. композитор, 1970. 151 с.
27. Корихалова Н.П. Интерпретация музыки. Л.: Музыка, 1979. 208 с.
28. Лебрехт Н. Маэстро миф. Великие дирижёры в схватке за власть. М.: 2007. 446 с.
29. Коломієць О. Хорознавство. К.: Либідь, 2001. С.45.
30. Лашенко А. П. З історії київської хорової школи. К.: Муз. Укр., 2007. С. 36.
31. Леонтович М. Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України. К.: Муз. Укр., 1989. С. 29.
32. Максимов С. Хоровий спів у школі. Л.: Учпедвидав, 1961. С. 32.
33. Мархлевський А. Практичні основи роботи в хоровому класі. К.: Муз. Укр., 1986. С. 16.
34. Малько Н. А. Основы техники дирижирования. М.: Музыка, 1965. 217 с.
35. Малько Н. А. Рахманинов-дирижёр / Воспоминания о Рахманинове; ред. З. Апетян.

Т. 2. М. : Музыка, 1974. С. 235 - 239.

36. Маталаев Л. Н. Основы дирижёрской техники. М.: Советский композитор, 1986. 207 с.

37. Мильштейн Я.И. Вопросы теории и истории исполнительства. М. : Сов. композитор, 1983. 261 с.

38. Мусин И. А. Язык дирижерского жеста. М. : Музыка, 2006. 231 с.

39. Мусин И. А. Музичне виховання в школі. Вип. 1-12. М.: 1973. С. 23.

40. Мусин И. А. Музыка в школе. К.: Музична Україна, 1976. С. 16.

41. Мюнш Ш. Я дирижер. М.: Музыка, 1982. -63 с.

42. Назайкинский Е.В. О психологии музыкального восприятия. М., 1972. 383 с.

43. Ольхов К. Питання теорії диригентської техніки та навчання хорових диригентів. Л. : Музыка, 1979. С. 39.

44. Остроменський В. Сприйняття музики як педагогічна проблема. К.: Музична Україна, 1975. С. 46.

45. Падалко Л. Виховання ансамблю в хорі. К.: Мист., 1969. С. 33.

46. Пазовський А. Записки диригента. М. : Російський композитор, 1969. С. 19.

47. Раввінов А. Питання диригентської майстерності. К. : Музична Україна, 1980. С. 38.

48. Раввінов А. Методика хорового співу в школі. К.: Муз. Укр., 1977. С. 16.

49. Разумний І. Посібник з хорового диригування. К.: Музична Україна, 1968. С. 52.

50. Рождественский Г. Н. Работа с детским хором. Сборник статей. М.: Музыка, 1981. С. 59.

51. Рождественский Г.Н. Дирижерская аппликатура. Л. : Музыка, 1974. 102 с.

52. Сивизьянов А.С. Дирижерское выражение музыкальных элементов и стилей. Шадринск, 1997. 372 с.

53. Скребков С. С. Художественные принципы музыкальных стилей. М.: Музыка, 1973. 448 с.

54. Соколов В. Работа с хором. М. : Музыка, 1967. С. 45.

55. Струве Г. Школьный хор. М. : Просвещение, 1981. С. 34.

56. Спосібін І. Музична форма. М. : Музыка, 1972. С. 31.

57. Федоров М. В. К вопросу о дирижерском наследии С.В. Рахманинова. Вестник Московского государственного университета культуры и искусств. М., 2009. № 3. С. 243-246.

58. Федоров М.В. Развитие дирижерского искусства XX века важнейший этап в системе подготовки военных дирижеров России конца XIX - начала XX столетий. Сборник научных статей адъюнктов. М.: ВУ., 2008. № 16, ч. 1. С. 140 -154.

59. Федоров М. В. Развитие дирижерского искусства в XIX веке. Оркестр. М., 2007. № 4. С. 19-24.

60. Федоров М. В. Управление совместным звучанием от начала музыкального исполнительства до XVIII века // Оркестр. М., 2009. № 1-2. С. 24 - 27.

61. Хайкин Б. Е. Беседы о дирижерском ремесле. Статьи. М.: Сов. композитор, 1984. 239 с.

62. Чистяков В. В. Из истории дирижирования. Дирижёры Германии и России (XVIII - середина XX века). М., 2006. 152 с.

63. Чистяков В. В. Психологические особенности личности будущих дирижеров оркестров. Дисс. на соискание ученой степени канд. психол. наук. М., 1995. 245 с.

64. Чистяков В. В. Психология дирижерского образования и исполнительства. М., 2002. 336 с.

65. Чистяков В. В. Психология дирижерской деятельности. М., 2006. 336 с.

66. Яковлев В. В. Рахманинов-дирижер. Избранные труды о музыке. Т. 2. М., 1971. С. 372 – 390.